

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2014 | 2

A tt utse en vinnare

A tt utse vinnaren av Klarspråkskristallen bland ett antal mycket goda bidrag är en grannliga uppgift. Juryn, som är allsidigt sammansatt av representanter för myndigheter, forskning, medier, språkvård osv., borgar emellertid för att bidragen vägs och bedöms utifrån en rad olika aspekter. Jag har haft förmånen att under flera år få vara med om att utse kristallvinnaren, de senaste tre åren som ordförande i juryn.

En mängd olika frågeställningar dyker upp. Vad är egentligen klarspråk? Hur ska bidrag med olika inriktning vägas mot varandra? Hur har myndigheten organiserat sitt klarspråksarbete? Kan erfarenheterna användas av andra? Innehåller bidraget nytänkande? Hur ska det förhållandet att myndigheterna har olika resurser beaktas? Har det någon betydelse om myndigheten tidigare fått kristallen?

Dessa och en rad andra frågor diskuteras i juryn. Vissa frågeställningar är mer principiella, medan andra berör de enskilda bidragen mer konkret. Det viktigaste är dock att komma fram till ett så bra och välmotiverat beslut som möjligt.

I år var arbetet i juryn lika intensivt och omsorgsfullt som tidigare år. Och vinnaren minst lika välförtjänt av priset!

*Per Virdesten
ordförande i årets kristalljury*

Jordbruksverket Kristallvinnare 2014

Så mätte vi effekterna av klarspråksarbetet

Å r 2013 var Jordbruksverkets klarspråksår. Det var året då vi ville gå från att några få personer på myndigheten skrev klarspråk till att alla anställda fick kunskap om hur de kan påverka begripligheten i en text genom sitt sätt att skriva. Vi ville därför mäta kvaliteten på våra texter. Detta för att se om vårt arbete för att öka skribenternas kunskaper och färdigheter har gett resultat.

Vi sökte en metod för att kunna mäta effekterna av vårt klarspråksarbete som är enkel att använda, som leder till att skribenternas kunskaper i att skriva begripligt ökar, som kan användas för att mäta begripligheten i texterna och som är billig. Vi fastnade för *Klarspråkstestet* från Språkrådet.

Klarspråkstestet består av åtta delar som handlar bl.a. om tonen, innehåll, dispositionen och rubrikerna. När alla frågor är besvarade får skribenten ett omdöme om texten och tips om hur den kan förbättras. I Klarspråkstestet visas resultatet som mindre bra, bra eller mycket bra. Vi omvandlade värdena till poäng: ett, två och tre, för att göra det möjligt att jämföra texter och testomgångar med varandra. Genom att poängsätta de olika delarna i testet blir resultatet mätbart. Testet har åtta delar. Den lägsta poäng en text kan få är alltså 8 och den högsta 24 poäng.

Vi insåg att det var svårt för ovana skribenter att vara objektiva och veta hur de skulle bedöma texten utifrån testet. Därför specificerade vi hur skribenterna ska bedöma de olika avsnitten. Om det t.ex. fanns ett passivt

verb i texten kunde de som mest få 2 poäng på just denna del. Fanns det tre eller fler passiva verb så fick den delen 1 poäng. Skribenterna fick också hjälp av en språkkonsult eller av en erfaren bedömare av texter. Ju kunnigare de blev, desto lättare kunde de själva tes-

Leif Denneberg, gd vid Jordbruksverket, och Eva Enochsson.

ta sina texter och dra nytta av tipsen. Med lite modifiering kunde alltså Klarspråkstestet uppfylla de krav och behov vi hade.

Vilka poäng fick våra texter? I sista omgången tester fick texterna i genomsnitt 19,67 poäng av 24 möjliga, jämfört med 17,24 poäng vid första mätningen. Utmaningen för 2014 är att bli ännu bättre.

Läs mer om vårt arbete på www.jordbruksverket.se/klarspråk.

*Eva Enochsson, samordnare
för Jordbruksverkets klarspråksarbete*

● ● **Ju kunnigare de blev,
desto lättare kunde de själva
testa sina texter.**

Klart Norge kan!

I Norge pågick ett klarspråksprojekt "Klart språk i staten" mellan åren 2009 och 2012, och nu har projektet utvärderats.

● Vad var det allra viktigaste resultatet av projektet?

Evalueringen viste at prosjektet hadde nådd sine mål, nemlig "å øke oppmerksomheten om klarspråk i staten og å hjelpe statlige virksomheter med å bedre språket i sin skriftlige kommunikasjon med innbyggerne". Men evalueringen viser også at klarspråksaktiviteten i de enkelte virksomhetene har en tendens til å avta noe når prosjektene er avsluttet og arbeidet skal over i daglig drift.

● Hur gjordes utvärderingen?

Det er gjort en kvantitativ spørreundersøkelse, som ble sendt til alle de statlige virksomhetene som har fått økonomisk støtte fra oss i prosjektperioden. Det er også gjort intervjuer med representanter fra fire av virksomhetene. I tillegg har noen av virksomhetene selv gjort brukerundersøkelser og/eller effektmålinger av sitt arbeid.

● Hur ska resultatene användas?

Vi bruker resultatene i evalueringen når vi planlegger nye tiltak og nye innsatsområder i klarspraksarbeidet. Vi bruker også tallene fra rapporten for å vise at klarspraksarbeidet har en effekt, blant annet i form av mer fornøyde brukere, færre henvendelser til førstelinjen osv.

● Vad är nästa steg?

Nytt i år er et pilotprosjekt om klarspråk i kommunesektoren. Det er KS (tilsvarende SKL i Sverige) som er ansvarlig for dette prosjektet.

*Cæcilie Riis, avdelingsdirektør,
avd. for IKT og fornying
Kommunal- og moderniserings-
departementet, Norge*

Skriverådet

Mät rätt, mät jämförbart, mät före och efter

● ● Att mäta effekter av en klarspråksinsats kan vara en utmaning. Att texter skrivna på ett klart och begripligt språk – klarspråk – underlättar för läsaren, det vet vi. Vi vet också att vi kan spara tid och pengar om vi skriver klart och begripligt.

Hur gör man då för att mäta effekterna av klarspraksarbete? Ur ett statistiskt perspektiv finns det två faktorer – *validitet* och *reliabilitet* – att ta hänsyn till när man vill mäta effekter. Validitet dvs. att man mäter det man vill mäta. Reliabilitet dvs. att mätningen kan upprepas med samma resultat oberoende av vem som genomför den.

Viktigt är också att man jämför äpplen med äpplen och inte äpplen med päron, dvs. att jämförbara saker jämförs. Om man mäter något som inte är kopplat till insatsen kan man få ett positivt resultat som faktiskt inte beror på klarspraksarbetet.

Eller också får man ingen uppgift om effekten fast den egentligen finns där.

För att kunna se effekterna av det arbete som görs bör man dessutom alltid först göra en nollmätning, dvs. mäta hur något är innan den tänkta aktiviteten genomförs. Gör sedan en sak i taget och mät effekten efter varje steg, så att du ser om effekten beror på just förändringar i språket och inte något annat, som t.ex. en omstrukturering av webbplatsen.

Vad kan man egentligen mäta? Man kan t.ex. bestämma sig för att förbättra ett utskick som inte verkar

fungera, vilket visar sig när kundtjänst får många frågor. Då är det enkelt att mäta antalet frågor och sedan, efter att utskicket bearbetats, mäta igen och jämföra resultatet.

Man kan också mäta effekterna av klarspråk i interna dokument. I många organisationer finns arbetsrutinbeskrivningar som visar hur man ska genomföra vissa arbetsuppgifter. Genom att göra instruktionerna tydligare kan man spara många arbetstimmar, och effekten kan mätas genom att man låter personer följa dels den gamla, dels den nya instruktionen.

Även i den löpande verksamhets-

Glöm inte att göra en nollmätning, skriver John Kling och Karin Hansson.

uppföljningen bör mätningar av effekter av klarspraksarbete göras. Ett mål kan till exempel vara att alla centrala styrdokument ska vara klarspraksgranskade.

Genom att mäta får vi veta om vi är på rätt väg, om vi satsar på rätt saker och om effekterna är goda. Vi kan därmed effektivisera arbetet och hålla väl med statens medel.

*John Kling, ekonomicontroller,
Statistiska centralbyrån (SCB)
Karin Hansson, klarspråksexpert,
Statistiska centralbyrån (SCB)*

Att skriva bättre i jobbet – en klassiker i ny upplaga

Att skriva bättre i jobbet. En basbok om brukstexter finns nu i sin femte upplaga. Boken ges ut av Norstedts Juridik.

● ● Kan man lära sig skriva bättre i jobbet med hjälp av en handbok? Ja, det kan man – om man är beredd att se på sina texter med nya ögon, ifrågasätta gamla vanor och prova nya skrivsätt så ofta man kommer åt. I en skrivhandbok kan man få råd om hur man bör tänka för att ens texter ska bli läsarvänliga. Man kan få handfasta tips om vad som brukar fungera i texter av olika slag. Och förhoppningsvis kan man bli inspirerad och se vilka oanade möjligheter skrivandet rymmer.

Om det grundläggande ...

De grundläggande råden i boken är i stort sett desamma som i tidigare upplagor. De riktar in sig på hur man skriver texter som förmedlar budskapet på ett effektivt sätt. Sådana texter är anpassade till läsarna och de har ett lämpligt perspektiv. De hjälper läsarna att snabbt hitta det viktiga i texten

och de ger läsarna just den information de behöver. Dessutom har de ett språk som läsarna begriper och tycker är lämpligt.

Boken innehåller också en hel del nytt. Vårt sätt att producera och ta till oss information förändras i takt med att tekniken utvecklas. Texter som tidigare lästes på papper läser man i dag ofta på skärm. Att söka och ge information på webben är självklart för många. Sociala medier är viktiga forum för kontakter både privat och i arbetslivet. Den femte upplagan är därför genomgående anpassad till dessa förutsättningar och innehåller några nya avsnitt.

... och om detaljerna

Också synen på vad som är korrekt och lämpligt språk förändras och många har frågor om hur man egentligen kan skriva. Språkrådet bidrar därför med ett fylligt kapitel om språkriktighet. Här får vi till exempel veta hur Språkrådet ser på det lilla pronomenet *hen*, konstruktioner med *kommer utan att* (hon kommer resa i morgon) och att skribenter inte gör någon skillnad på *varken eller* och *vare sig eller*.

Ett kapitel som säkert kan vara till stöd för många är det som handlar om hur man presenterar statistik. Vissa läsare ryggar tillbaka inför siffror, och välgjorda tabeller och diagram kan hjälpa dem att ta till sig informationen. Det kapitlet är skrivet av Anders och Britt Wallgren.

Att skriva bättre i jobbet har tidigare visat sig fungera väl både för självstudier och som kursbok vid utbildningar och seminarier. Vi författare hoppas att den nya upplagan blir lika användbar.

Kerstin Lundin
huvudredaktör

Språkfrågan

Nästan och knappt

Den som vill tala om att något kostar 5 960 kronor utan att vara så exakt kan göra det på två olika sätt: *knappt sex tusen* eller *nästan sex tusen*. Både knappt och nästan betyder nära. Ändå betyder de två formuleringarna inte samma sak. Vilket man väljer beror på förväntningarna.

Den som väljer *knappt* har en förväntan om att summan mycket väl kunde varit högre: *Ett kap – knappt sex tusen kronor!* Den som i stället väljer *nästan* ställer sig mer neutral, eller uttrycker i vissa fall en åsikt om att summan gott kunde ha varit lägre: *Det kostar nästan sex tusen kronor. Det kan vi inte betala!* Skillnaden mellan de två formuleringarna ligger alltså i inställningen till summan.

Det förekommer att *knappt* används i neutral betydelse, alltså på precis samma sätt som *nästan*. Vi avråder dock från det; eftersom de två orden kan signalera olika attityder, finns det anledning att hålla isär dem och att använda dem på olika sätt. I synnerhet i känslomässigt laddade sammanhang är det olämpligt att blanda samman orden. En mening som *Enligt lokala myndigheter dödades knappt fem hundra civila under september* är olämplig eftersom man kan tolka in att skribenten inte tycker att det är någon hög siffra.

Susanna Karlsson

Institutet för språk och folkminnen

Språk Folkminnen Om oss Ange sökord

Klarspråk

Klarspråk är myndighetstexter skrivna på ett vardat, enkelt och begripligt språk. Det handlar ytterst om demokrati: att alla ska ha tillgång till och rätt att förstå vad som står i texter som skrivs av myndigheterna.

Språkrådet arbetar med att främja klarspråk på myndigheter, kommuner, landsting, universitet, organisationer och företag.

Aktuellt

Jordbruksverket får Klarspråkskristallen
8 maj 2014 | Jordbruksverket tilldelades i år Klarspråkskristallen för sitt nytänkande och långsiktiga klarspråksarbete.

Några platser kvar på Språkrådsdagen
25 april 2014 | Anmäl dig senast måndag 28 april.

Glöm inte att anmäla dig till Språkrådsdagen!
22 april 2014 | Torsdagen den 8 maj är det dags för Språkrådets årliga konferens Språkrådsdagen. Anmäl dig senast 24 april!

Kontakt

Telefon
Eva Olovsson: 08-442 42 12
Ingrid Olsson: 08-442 42 17

E-post: klarsprak@sprakochfolkminnen.se

Mer om kontakt och rådgivning.

Meny

- Språkrådgivning
- Vad är språkråd?
- Dialekter
- Klarspråk**
- Att arbeta med klarspråk
- Att skriva klarspråk
- Språkrådets klarspråksarbete
- Klarspråkskristallen
- Bulletinen Klarspråk

Notiser

Språkrådet på ny webb

Nyligen lanserade Institutet för språk och folkminnen en ny webbplats: www.sprakochfolkminnen.se. Webbplatsen ersätter myndighetens tidigare webbplats sofi.se och Språkrådets webb sprakradet.se.

Titta gärna runt på webbplatsen. För att komma till klarspråkssidorna väljer du först *Språk* i toppmenyn och sedan *Klarspråk*. På klarspråkssidorna finns det som fanns på den gamla webben och lite till. En nyhet är att vi byggt ut sidorna med goda exempel (under *Att arbeta med klarspråk*). Här lyfter vi fram stora och små klarspråksinsatser.

Tänk på att eventuella direktlänkar till vår webbplats behöver ändras.

Synpunkter på den nya webbplatsen kan lämnas i ett formulär under *Om oss/ Om webbplatsen*.

Språkpriser

Erik Wellanders pris 2014 gick till Lars Borin och Markus Forsberg, Språkban-

ken, Göteborgs universitet, för deras arbete med det digitala språkverktyget Korp, som är ett system för att söka språkliga data i mycket stora textmängder. Korp finns på: www.spraakbanken.gu.se. **Minoritetsspråkpriset 2014** gick till Fred Taikon som bidragit till att det romska språket sprids. Fred Taikon ger ut kulturtidskriften *É Romani Glinda* och driver ett bokförlag.

Grejen med verb

Grejen med verb (Piratförlaget 2014) är boken för dig som älskar grammatik eller vill lära dig att

älska det. Boken tar upp frågor som: Om verb vore medborgare, vilka skulle styra landet? Varför är particip som lustiga krabbor

och vad är likheten mellan preteritumsystemet och Stålmannen?

Sara Lövestam är författare, radiöröst, krönikör och lärare i svenska för invandrare. Enligt

henne själv är boken till för "alla som gillar språk, alla som har dåligt samvete för att de har glömt sin skolgrammatik, alla som vill ha lättisam bildning på soffbordet och alla som irriterar sig på att imperfekt numera heter preteritum".

Skriv populärvetenskapligt

Boken *Skriv populärvetenskapligt* (Liber 2014) är en handbok i att skriva populärvetenskapliga

texter. Birgita Klepke och Susanne Rydell sammanfattar de viktigaste språkliga metoderna för att skriva om vetenskap för en bred målgrupp. En rad forskare, författare och redaktörer deltar i boken och berättar hur de gör för att väcka intresse och engagemang.

Ur kalendariet

- 28–29 augusti Nordiska språkmötet i Stockholm. Temat är den nordiska språkdeklarationen. Mer information: www.sprakochfolkminnen.se. Välj *Språk* och sedan *Evenemang*.
- 12–14 november Internationell klarspråkskonferens i Antwerpen, Belgien

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen.
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Ann Cederberg
Redaktör: Eva Olovsson
Tfn (växel): 08-442 42 00
E-post: klarsprak@sprakochfolkminnen.se
Webbplats: www.sprakochfolkminnen.se
facebook.com/sprakradet
twitter.com/sprakradgivning
Tryck: Lenanders Grafiska AB.

INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN
Språkrådet